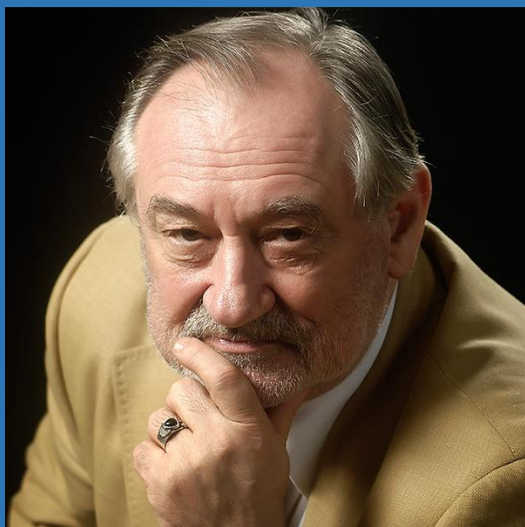

Від Мрійника до Маестро...

до 85-річчя від дня народження **БОГДАНА СИЛЬВЕСТРОВИЧА
СТУПКИ** (1941–2012), українського актора театру та кіно, Героя
України (2011)

УДК 792. 071(092) (477)
В 42

Матеріал підготувала Л. Скуратовська
Відповідальна за випуск Т. Клюй
Літературний редактор Л. Казакова, О. Ташлик

ВІД МРІЙНИКА ДО МАЕСТРО...: до 85-річчя від дня народження Богдана Сильвестровича Ступки (1941–2012), українського актора театру та кіно, Героя України (2011) : Пам'ятка юному читачеві / КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» ; уклад. Л. Скуратовська. – Чернігів, 2026. – 24 с. – (Мистецькі ювілеї)

Пам'ятка має на меті ознайомити читачів із життям та творчістю великого українця, геніального актора театру та кіно Богдана Сильвестровича Ступки (1941-2012).

Містить адреси електронних ресурсів, де можна знайти більш детальну інформацію про видатного митця.

Стане в нагоді всім поціновувачам українського театру та кіномистецтва.

Департамент культури і туризму, національностей та
релігій Чернігівської облдержадміністрації
КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»

ВІД МРІЙНИКА ДО МАЕСТРО...

до 85-річчя від дня народження Богдана
Сильвестровича Ступки (1941–2012), українського
актора театру та кіно, Героя України (2011)

Пам'ятка юному читачеві

Чернігів-2026

Мрією мого життя було, щоб українська культура стала відома в цілому світі. Мрії повинні збуватися, і я щасливий, що маю можливість сприяти цьому.

Богдан Ступка

Номінант численних театральних премій, мудрий Мольфар та Герой України, який здобув визнання не лише в рідній країні, але й далеко за її межами. Це все про великого українця, геніального актора театру та кіно Богдана Сильвестровича Ступку, якому 27 серпня 2026 року виповнилося б 85.

Ступка зіграв понад 100 ролей у кіно і більше 50 у театрі. Його ролі – це молитви. Він говорив своїми ролями зі світом.

Богдан Сильвестрович грав свої ролі красиво та професійно, мав чудове почуття гумору до своїх колег. Вони розповідали, що Ступка називав себе "Актьор Актьорич" і любив, коли на знімальному майданчику до нього зверталися Бодя, ласкавим "Ступочка" чи навіть більш імпозантним – Сильвестр Сталоновий. При цьому актору не подобалися пафос і офіціоз, який з часом почав оточувати фігуру найвпливовішого українського актора, хоча і мав за душею десятки титулів і національних нагород.

Народився Богдан Ступка 27 серпня 1941 року в невеликому селі Куликів, на Львівщині. Коли Богданові виповнюється сім років, родина переїздить до Львова. Його батько, Сильвестр Дмитрович, співав у хорі Львівського оперного театру. Там же працювали родичі: дядько – оперний співак і тітка – головний концертмейстер. З семи років хлопець відвідує балет або оперу, де співає батько. Найяскравіші враження від «Наталки-Полтавки», зачаровують Верді, «Катерина» Миколи Аркаса. Назавжди запам'ятає драматургію всіх опер, сценічні прийоми видатних корифеїв вокалу, які тоді гастролювали на львівській оперній сцені.

Уперше бажання виступати з великої сцени з'явилося у нього не в театрі, а під час новорічного концерту в школі, де, маючи дев'ять років, грав Діда Мороза в Львівській школі №37. Діти перелякалися костюма Діда Мороза, втікали. Богдан відтягував велику бороду, яка трималася на гумці, й казав: *«Не бійтеся мене – це я, Богдан, а не Дід Мороз»*. Актор пізніше зізнавався, що від тої миті в нього залишились теплі почуття. *«Напевно, сподобалось лицедіяти»*, – пригадував Ступка.

1956 рік. Ім'я Романа Віктюка у Львові гримить. Він, дипломований, повертається з москви на Батьківщину. Працює у театрі юного глядача. В гурток при ТЮГові записується і Богдан. Десятикласник, мов тінь, ходить за Віктюком,

проводжає додому. Весь час повторює один і той самий рефрен: *«Я хочу бути актором!»* Віктюк поплескує по плечі: *«Будеш! Ти побачиш небо в алмазах»*.

Згодом Богдан завойовує собі дебютний епізодичний плацдарм у театрі імені Марії Заньковецької – грає в одній із вистав... задні ноги кобили.

У 1959–1961 рр. Богдан Ступка відвідує навчально-театральну студію при Львівському драматичному театрі ім. М. Заньковецької, а з травня 1961 р. працює на посаді артиста цього театру.

Мріє про те, щоб поїхати до Києва, в театральний інститут. І відганяє від себе ці думки. Немає грошей на поїздку. Мама захоплення сина не поділяє, вона не хотіла для свого сина акторської долі. Перед очима було постійне нагадування того, наскільки непростою може бути робота в театрі. Батько Богдана, Сильвестр Дмитрович, присвятив все життя сцені, через що багато хворів, в той час, як заробляв лише 110 карбованців, на які мала якомсь жити вся родина Ступок.

І тому після закінчення Львівської СШ №4, яка тепер має назву Львівської лінгвістичної гімназії, Богдан спробував вступити на хімічний факультет Львівського Політехнічного інституту, проте, не склав іспити. Влаштувався в обсерваторію, вступив на заочне відділення

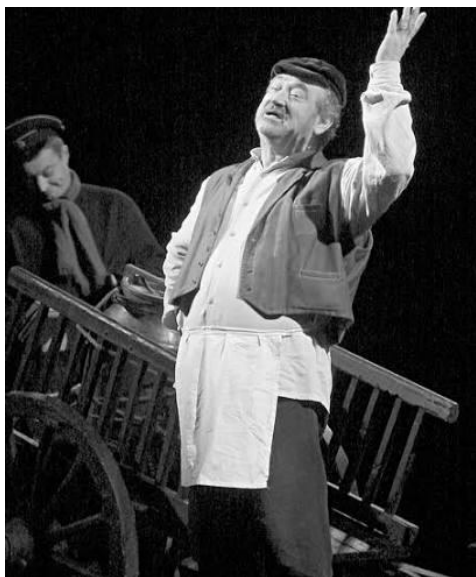
філологічного факультету Львівського державного університету ім. Івана Франка, деякий час працював в цьому ж університеті лаборантом, проте, на щастя, астронома з нього не вийшло. В університеті він навчався у 1963–1965 рр.

У 1967 році він усе ж таки їде до Києва і вступає на заочне відділення до Київського театрального інституту ім. Карпенка-Карого. Там вчиться аж сімнадцять років! Його кілька разів виганяють із театрознавчого факультету, а потім знову поновлюють. І тільки Ростислав Пилипчук, обійнявши посаду ректора, зумів примусити горестудента добігти фінішу. *«Вічний студент»* гордо прямує на останній екзамен: *«Що це за знання – вчитися чотири роки? А от сімнадцять!»* У 1984 році нарешті складає держіспит у київському театральному.

Після закінчення акторської студії (1961 року) при Львівському академічному драматичному театрі ім. Марії Заньковецької та до 1978-го Ступка працює у цьому театрі — 17 років. Його творчий наставник – режисер і педагог Сергій Данченко, який у 1978 році переїздить до Києва і очолює Київський академічний драматичний театр ім. Івана Франка. Того ж року на запрошення свого наставника Богдан Ступка переходить до цього театру. Працює актором.

А в 2001-му після смерті Сергія Данченка очолює Національний академічний драматичний театр ім. І.Я. Франка, працює художнім керівником театру.

Загалом за театральний період свого життя, Ступка втілював понад 50 різнопланових ролей, був і Королем Ліром із однойменної вистави за Шекспіром, і Миколою Задорожним із «Украденого щастя», і навіть царем Едіпом. А роль Тев'є-Тевель за п'єсою Григорія Горіна «Поминальна молитва» (за мотивами творів Шолома-Алейхема) для Ступки стала знаковою у його творчій долі. Починаючи з дати прем'єри вистави, у грудні 1989 року, цю роль понад двадцять років незмінно виконував Богдан Ступка. За майстерну гру отримав Шевченківську премію. Ця вистава була одним із найголовніших досягнень української театральної сцени. Франківський театр з нею успішно виступав не тільки на сценах України, а й за кордоном.

Одним із ключових епізодів того часу для театру стали гастролі у США з виставою «Тев'є-Тевель». Виступали в Чикаго і в Нью-Йорку. У виставі головний герой Тев'є-молочар перетворився стараннями Ступки на містечкового єврейського вождя.

Ступку називають кращим Тев'є всіх часів, а глядачі різних країн у фіналі вистави не ховають своїх сліз.

Професіоналізм видатного актора полягав не тільки в майстерній передачі характерів своїх персонажів, але і в моральній і фізичній самовіддачі, з якою він працював як в театрі, так і в кіно та вважав, що *«для професії актора потрібно мати сильний характер, щоб чогось досягнути. Актор, з одного боку, м'яка губка, а з другого – вольова людина. Це дуже важка праця, насильство над собою: змінюєш ходу, звички, мелодику мови. Якщо треба для ролі, то калікою станеш.»*

У своїй кар'єрі він був не тільки кращим актором в театрі, а й зіграв понад 100 ролей у кіно, з них у семи іноземних фільмах про історію України. Працював із кінорежисерами Отаром Іоселіані, Кшиштофом Зануссі, Єжи Гофманом, Режисем Варньє, Кірою Муратовою, Юрієм Ілленком.

У 1971 році дебютує у кіно – у фільмі Юрія Ілленка «Білий птах з чорною ознакою» в ролі Ореста Дзвонаря, пробується на епізод у фільмі, при тому, що до того ніколи не грав у кіно. Але коли зателефонував другий режисер і повідомив, що він затверджений на роль Ореста, в нього затрусила рука зі слухавкою. Так вийшло, ніби він вкрав роль Івана Миколайчука, який її писав для себе. А того зверху не затвердили, щоби не додавати привабливості негативному персонажу.

У переліку ролей Богдана Ступки багато різного роду історичних постатей. Грав у кіно: «Вогнем і мечем» (1999) – мудрого Богдана Хмельницького, у «Молитві за гетьмана Мазепу» (2001) – суперечливого Івана Мазепу, у «Чорній раді» (2001) – підступного гетьмана Івана Брюховецького, у «Водії для Віри» (2004) – турботливого батька-генерала, у «Заєць над безоднею» (2006) – закоханого генсека Брежнєва, у «Тарасі Бульбі» (2009) – шаленого козачого полковника Бульбу, а також Чингісхана («Таємниця Чингісхана»), Олександра Керенського («Червоні дзвони»), Остапа Вишню («Із життя Остапа Вишні»)...

Богдан Ступка був президентом Київського міжнародного кінофестивалю «Молодість», Бердянського міжнародного кінофестивалю «Бригантина» та Київського міжнародного кінофестивалю. Також був художнім керівником акторського курсу в КНУТКиТ ім. І. К. Карпенка-Карого (2006–2010).

Богдан Сильвестрович мав багато українських державних відзнак і нагород. Він – Народний артист і Герой України. Польський режисер Кшиштоф Зануссі назвав Ступку обличчям України і одним із кращих акторів, з якими йому довелося працювати: *«Поза сумнівом, він належав до числа світових асів»*.

Протягом 1999–2001 років Ступка був міністром культури і мистецтв України, або, як він сам називав свою не дуже довгу роботу на цій посаді – «міністром оборони культури». І коли був на цій посаді, то не полишав напризволяще трупу в театрі. Згодом визнає, що роль міністра теж грав. Не шкодує, що працював міністром: *«Ця посада дала мені чудову практику. Я дізнався про такі речі, про які ніколи б і не здогадався, якби був тільки актором. І ще: я навчився працювати з людьми. Бо як актор я дуже емоційна людина і часто конфліктував»*.

Богдан Ступка співпрацював із вітчизняними, зарубіжними режисерами й акторами. І це сприяло культурному обміну між Україною та іншими державами світу. Творчі зв'язки відомого українського актора з Польщею відігравали значну роль у його житті.

1999 рік. «Вогнем і мечем» Єжи Гофмана: Богдан Ступка грає роль Богдана Хмельницького. І мимоволі образом гетьмана в польському фільмі утверджує свою фірмову ступкіанську кіногалерею історичних персонажів: гетьмани Хмельницький, Брюховецький, Мазепа, генсек Брежнєв.

«Вогнем і мечем» за романом Генрика Сенкевича — фільм-успіх і для польського режисера, і для українського актора. Ця стрічка зробила їх великими друзями й творчими соратниками: згодом з'явився ще один спільний фільм «Давня легенда. Коли сонце було богом». А «Вогнем і мечем» як яскрава і дивовижна історична екранізація роману Сенкевича здобула пристойні касові збори в Польщі й Україні. І навіть у США фільм знайшов свого глядача у кінотеатрах.

Проте, у вузькому колі Ступка зауважував: *«Граючи Хмельницького в Єжи Гофмана, я ступив на історичний канат без страховки... Було передчуття тривоги: як сприймуть цю історію українці й поляки, адже у кожного народу є і буде своя історична правда. Дякувати богу, я пройшов по канату, здається, достойно: ніде не зірвався...»*

Богдан Ступка у 2002 році запросив у свій український театр Збігнева Наймола, режисера-інтелектуала з Національного старого театру в Кракові. Наймола запропонував поставити у Києві не касовий хіт і не драматургійний шлягер, а невідому українським глядачам п'єсу Станіслава Ігнація Віткевича «Мама, або Несмачний витвір».

Віткевич — видатний польський автор, який тривалий час не виходив на перший план театрального життя через певні ідеологічні табу. Своїми п'єсами він руйнував стереотипи совєтського реалістичного театру і творив авторський театр ідей. У «Мамі» Наймоли були задіяні найкращі франківці — Остап Ступка, Наталія Лотоцька, Ірина Дорошенко, але, на жаль, вистава мала доволі коротке життя: український

глядач у нульові голосував гривнею за спектаклі-розваги, а не за спектаклі-рефлексії.

Богдан Ступка як очільник київського Національного театру імені Івана Франка запрошує Кшиштофа Зануссі у 2007 році поставити п'єсу Еріка Еммануеля Шмітта «Маленькі подружні злочини». Тоді й народжується видатний українсько-польський тандем.

Зануссі хотів, щоб сам Ступка грав у його постановці головну роль Чоловіка-перевертня. Актор не зміг: був перевантажений поточною роботою в театрі й кіно. У виставі, що тривалий час мала шалену популярність, зіграли Олексій Богданович та Ірина Дорошенко.

Весною 2008 року в Польщі й Україні Кшиштоф Зануссі знімає фільм «Серце на долоні». Картину, що стане вінцем європейського кінотріумфу Богдана Ступки: на Третьому міжнародному кінофестивалі у Римі український актор отримає перший приз і статуетку Марка Аврелія за найкращу чоловічу роль.

За словами продюсера фільму Олега Кохана, режисер Кшиштоф Зануссі доволі довго і трепетно зважував, хто би з видатних польських акторів міг зіграти масштабну роль приреченого олігарха у його «Серці...» Претендентів і варіантів, як завжди, було чимало, але в один прекрасний момент

режисер і продюсер загорілися ідеєю запросити Ступку.

Перше, про що тоді запитав Зануссі у Ступки: чи знає він особисто когось із українських олігархів, щоби бути ще ближчим до образу свого майбутнього кіногероя? Тісних контактів із українськими багатіями Ступка не мав, але як спостережливий актор завжди підглядав за такими цікавими персонами — або на світських раутах, або в період своєї роботи в Кабміні (на посаді міністра культури України).

У Ступці Зануссі знайшов ідеального головного актора для стрічки «Серце...», дещо понурої польської іронічної драми про Принца (олігарх Константий із хворим серцем) і Жебрака (бідний юнак Стефан, одержимий суїцидом, що як донор може віддати серце літньому цинічному багатію).

У розмовах у своєму кабінеті Ступка миттєво переходив із української мови на польську. І це було далебі не акторське лінгво-лицедійство. Просто польську Ступка знав майже бездоганно. І то була не штучна акторська навченість, а його органічна потреба у польській мові ще з часів шаленої юності у рідному Львові, який він вважав історичним фрагментом великої Європи. Ступка часто цитував польських класиків, знав прізвища провідних польських режисерів, яких мріяв запросити на постановки в Україну. Тож нічого дивного, що

Богдан Сильвестрович сам озвучив польською мовою «Серце на долоні». А для українських кіноглядачів акторську партію Богдана Сильвестровича озвучив Остап Богданович Ступка, син великого актора.

Богдан Ступка виступав на різних сценах, у різних ролях. Але по-справжньому любив Україну: *«Все прекрасно, але все чуже. Найкраще місце – це Київ»*. Отримуючи міжнародні нагороди, Ступка наголошував, що радий сприяти тому, щоб прославляти свою країну. З повагою ставився і до українського глядача, кажучи: *«Український глядач – найкращий глядач у світі, і його вдячність і оплески є найкращою нагородою для акторів і меценатів. Ми – громадяни однієї країни, і обов'язок кожного – зберегти її культурне багатство. Вважаю, що люди, які допомагають в цьому, – патріоти України»*.

До речі, 2008 року, на 67 день народження Ступки, працівники Андрушівської астрономічної обсерваторії назвали в його честь астероїд, який відкрили в ніч на 27 серпня. Офіційна назва астероїда — «269 252 Богданступка».

Богдан Ступка був одружений з Ларисою Ступкою, випускницею Бакинського

хореографічного училища. Син Остап і онук Дмитро також обрали акторську професію.

Протягом всього свого життя у актора був сильний зв'язок із матір'ю Марією Григорівною. Навіть народилися вони в один день — 27 серпня. До

порад матері Богдан прислухався все життя. Коли Богдан Сильвестрович відчув, що життєві сили почали залишати його, сказав, що хоче померти в той день, коли не стало його мами — 23 липня. До цієї дати Ступка не дожив лише добу...

22 липня 2012 року згасла зірка Богдана Ступки, наша національна гордість, ще за життя він був артистом номер один та ним і залишився! Помер Богдан Сильвестрович в лікарні «Феофанія» після тривалої хвороби на сімдесят першому році життя. Два роки він боровся з раком кісток. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

Нині пам'ять про актора живе у серцях людей, бо нам у спадок він лишив прекрасні театральні вистави і фільми. На Байковому кладовищі встановлений пам'ятник — це бронзовий дуб із перевернутим корінням і в цьому закладено багато смислів і сенсу, які підкреслюють існування митця на землі, його душі...

На будинку, де актор жив з 1987 по 2012 рік, встановили меморіальний горельєф. Його автор, скульптор Микола Зноба, зобразив Ступку в яскравому образі — з капелюхом, яким актор вітає перехожих. Чому саме з ним? *«Вважають, що Богдан Сильвестрович був елегантним чоловіком, любив носити метелики. А уроки шляхетності, про які він говорить, він взяв від свого батька. Це, власне, проявляється у тому, що він дуже любив капелюхи. У нього вдома була ціла колекція цих капелюхів»*, — розповідає засновниця музею Ступки Ірина Цюпка.

Його дім знаходився поруч із театром – п'ять хвилин ходу, проте, розповідають, що актор цю відстань проходив лише за годину. Річ у тому, що він постійно вітався з людьми, знімаючи капелюха, спілкувався з ними. Богдан Сильвестрович розповідав, що цієї звички його навчив батько: потрібно завжди мати капелюха, щоб з його допомогою можна було привітатися з хорошою людиною.

Дізнайся найцікавіше про митця за посиланнями:

<https://www.youtube.com/watch?v=SBwTlPnywYM>
Історія Богдана Ступки: від МРІЙНИКА до ЛЕГЕНДИ українського театру та кіно / Факти ICTV

<https://www.youtube.com/watch?v=dkT9hgDEPuo>
ЕКСКЛЮЗИВ від онуки, невістки, вдови Богдана Ступки. Великий фільм до дня народження Генія | Суханов / Говорить Суханов

<https://www.youtube.com/watch?v=rcXNOkKokHo>
Богдан Ступка. Забудьте слово "смерть" | Документальний проект / КІНО та ШОУ

<https://www.youtube.com/watch?v=arIDzvyLjPs>
Tkachenko.UA. Богдан Ступка (1+1, 11 липня 2011 року) / Донецький літописець

<https://www.youtube.com/watch?v=IZjSL66tpFA>
Найвідоміший актор незалежної України: історія Богдана Ступки / Сніданок з 1+1

<https://www.youtube.com/watch?v=WYwm3kV9e5A>
Богдан Ступка: "Я не проміняв її на жодну актрису". Таємниця 45-річного шлюбу легенди кіно / Ціна Рішення

ВІД МРІЙНИКА ДО МАЕСТРО...

(до 85-річчя від дня народження Богдана Сильвестровича Ступки (1941–2012), українського актора театру та кіно, Героя України (2011))

Пам'ятка юному читачеві

Відповідальна за випуск Т. Клюй
Матеріал підготувала Л. Скуратовська
Літературний редактор Л. Казакова, О. Ташлик
Комп'ютерна верстка О. Ташлик

Видавець:

Чернігівська обласна бібліотека для дітей
вул. Левка Лук'яненка, 22а
м.Чернігів
14032
тел. 0462-610-130

<https://chernihiv-lib.org.ua/>
mail: chernigivodb@ukr.net